

PRAKTISKS MATERIĀLS PIRMSSKOLAS PEDAGOGIEM

Valoda rotaļā

10 diferencējamas aktivitātes bērna valodas un stāstīprasmes attīstībai

Klausoties un runājot, bērns iepazīst pasauli un mācās izteikt sevi

VĀRDS

TEIKUMS

SARUNA

STĀSTS

Gita Zikunova

Zemgales reģiona kompetenču attīstības centra
Izglītības attīstības nodaļas galvenā speciāliste metodiķe

IEVADS

Materiāla izmantošana

Materiālā apkopotas 10 diferencējamas aktivitātes valodu mācību jomas prasmju pilnveidei. Tās sekmē bērna prasmi klausīties un izprast dzirdēto, iesaistīties sarunā, jautāt un atbildēt, bagātināt vārdu krājumu, saprotami un secīgi stāstīt, paust emocijas ar atbilstošu intonāciju, kā arī saklausīt, atšķirt un nosaukt skaņas vārdos.

Katru aktivitāti var pielāgot visiem pirmsskolas izglītības posmiem, mainot atbalsta apjomu, uzdevuma sarežģītību un gaidāmās bērna atbildes formu. Vecumposmi ir orientējoši. Pedagogs izvēlas uzdevuma līmeni atbilstoši bērna pašreizējām prasmēm, individuālajam attīstības tempam, nepieciešamajam atbalstam un progresam.

Diferenciācijas pamatprincipi

Ja bērnam vajadzīgs lielāks atbalsts	Ja bērns ir gatavs papildu izaicinājumam
Piedāvā priekšmetu, attēlu vai žestu.	Pakāpeniski samazina vizuālo atbalstu.
Piedāvā divas atbilžu izvēles.	Aicina atbildēt patstāvīgi.
Pieņem žestu, skaņu, vienu vārdu vai īsu frāzi.	Aicina veidot vairākus savstarpēji saistītus teikumus.
Iesāk teikumu bērna vietā.	Lūdz pamatot, salīdzināt vai izdomāt turpinājumu.
Dod bērnam ilgāku laiku atbildei.	Rosina bērnu vadīt rotaļu vai uzdot jautājumus.

Galvenais princips – visiem bērniem var būt viena kopīga rotaļa, bet atšķirīgs valodas uzdevums.

SATURA PĀRSKATS

10 idejas ikdienas darbam

Aktivitātes veidotas tā, lai pedagogs varētu izvēlēties vienu kopīgu rotaļu un pielāgot bērnam sasniedzamo valodas uzdevumu.

Nr.	Aktivitāte	Galvenais valodas uzdevums
1	Noslēpumu maisiņš	Vārdu krājums un priekšmetu raksturošana
2	Attēls, kas sāk runāt	Teikumu veidošana un stāstīšana
3	Pabeidz manu teikumu	Dzirdētā izpratne un domas turpināšana
4	Skaņu detektīvi	Skaņu saklausīšana un atšķiršana
5	Pabaro runīgo dzīvnieku	Mutiska norādījuma izpratne un pirmā skaņa
6	Trīs attēli, viens stāsts	Secīgs un vienots stāstījums
7	Emociju balss	Intonācija, kas pauž emocijas
8	Jautājumu bumba	Dialogs un sarunas noteikumi
9	Ko es daru?	Darbības vārdi un teikuma paplašināšana
10	Stāsta ceļojošais priekšmets	Kopīga stāsta veidošana

PRAKTISKĀS AKTIVITĀTES NR. 1 UN NR. 2

1 Noslēpumu maisiņš

Attīsta prasmi nosaukt un raksturot priekšmetus, uzdot jautājumus un formulēt domu.

Nepieciešams: necaurspīdīgs maisiņš un bērniem pazīstami priekšmeti.

Norise: bērns, neskatoties maisiņā, aptausta vienu priekšmetu un mēģina noteikt, kas tas ir.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns izņem priekšmetu, nosauc to vai parāda tā lietojumu. Pedagoģs var piedāvāt izvēli: "Bumba vai karote?"	Bērns nosauc priekšmetu un vienu vai divas tā pazīmes, piemēram, "Bumba ir apaļa un mīksta".	Bērns raksturo priekšmetu, to nenosaucot. Pārējie bērni uzdod jautājumus un min.

Papildu izaicinājums: izvēlēties mazāk pazīstamu priekšmetu vai salīdzināt divus priekšmetus.

Pedagoģa novēro, vai bērns saprot jautājumu, nosauc priekšmeta pazīmes un formulē domu.

...

2 Attēls, kas sāk runāt

Attīsta prasmi veidot teikumus un saprotami stāstīt par attēlā redzamo.

Nepieciešams: sižetisks attēls ar cilvēkiem, dzīvniekiem vai kādu notikumu.

Norise: bērni aplūko attēlu un stāsta par tajā redzamo. Pedagoģs ar jautājumiem palīdz pamanīt personas, darbības, vietu un notikumu secību.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns nosauc attēlā redzamos priekšmetus, dzīvas būtnes vai darbības.	Bērns veido teikumus, atbildot uz jautājumiem "kas", "kur", "ko dara".	Bērns saprotami un secīgi stāsta, kas notika sākumā, pēc tam un beigās, izdomājot notikuma turpinājumu.

Papildu izaicinājums: izdomāt attēla nosaukumu, varoņa sacīto vai citu notikuma turpinājumu.

Pedagoģa novēro, vai bērns stāsta par konkrēto tematu, veido teikumus un saglabā notikumu secību.

PRAKTISKĀS AKTIVITĀTES NR. 3 UN NR. 4

3 Pabeidz manu teikumu

Attīsta prasmi ieklausīties un saprast mutvārdos sniegto informāciju, turpināt domu, veidot teikumus un lietot situācijai atbilstošus vārdus.

Nepieciešams: papildu materiāli nav obligāti; pēc vajadzības var izmantot attēlu kartītes.

Norise: pedagogs iesāk teikumu, piemēram: "No rīta es...", "Man patīk...", "Kaķis paslēpās, jo..." vai "Ja ārā līst lietūs, tad...". Bērns pabeidz teikumu.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatzglītības uzsākšanai
Bērns papildina teikumu ar žestu, vienu vārdu vai īsu frāzi.	Bērns pabeidz iesākto domu ar vairākiem vārdiem vai vienkāršu teikumu.	Bērns veido izvērstu teikumu, paskaidrojot iemeslu, sekas vai savu izvēli.

Papildu izaicinājums: izdomāt vairākus atšķirīgus viena teikuma turpinājumus.

Pedagogs novēro, vai bērns saprot iesāktā teikuma domu un izvēlas tai atbilstošu turpinājumu.

...

4 Skaņu detektīvi

Attīsta prasmi ieklausīties, atkārtot dzirdētās skaņas, atšķirt un nosaukt skaņas vārdos.

Nepieciešams: apkārtējās vides skaņas, skaņu ieraksti vai attēlu kartītes.

Norise: bērni klausās, atkārt un meklē norunāto skaņu. Kad skaņa ir sadzirdēta, bērni var sasist plaukstas vai parādīt norunātu kustību.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatzglītības uzsākšanai
Bērns klausās apkārtējās vides skaņas, atdarina tās un nosauc vai parāda skaņas avotu.	Bērns atšķir un nosauc pirmo skaņu pazīstamā vārdā. Sākumā pedagogs skaņu var pagarināt, piemēram, "sssaule".	Bērns nosaka, vai izvēlēta skaņa atrodas vārda sākumā, vidū vai beigās, un apzīmē skaņu ar atbilstošu burtu.

Papildu izaicinājums: atrast telpā vairākus priekšmetus, kuru nosaukumos dzirdama izvēlēta skaņa.

Pedagogs novēro, vai bērns saklausā un atšķir skaņas arī bez vizuāla atbalsta.

PRAKTISKĀS AKTIVITĀTES NR. 5 UN NR. 6

5 Pabaro runīgo dzīvnieku

Attīsta prasmi saprast un izpildīt mutisku norādījumu, saklausīt pirmo skaņu vārdā, bagātināt vārdu krājumu un pamatot izvēli.

Nepieciešams: rotaļu dzīvnieks vai tā attēls un dažādu priekšmetu kartītes.

Norise: dzīvnieks "ēd" tikai noteiktas kartītes. Bērni izvēlas un iedod dzīvniekam atbilstošo kartīti.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns atrod pedagoga nosaukto kartīti, piemēram, "Iedod sunim ābolu".	Bērns izvēlas attēlus, kuru nosaukumi sākas ar norunāto skaņu, piemēram, "siers", "sula", "sēne".	Bērns pamato izvēli pilnā teikumā, piemēram, "Es sunim doodu sieru, jo vārds "siers" sākas ar skaņu [s]".

Papildu izaicinājums: bērns pats izvēlas skaņu un nosaka, kuras kartītes dzīvnieks drīkst "ēst".

Pedagogs novēro, vai bērns izpilda mutisku norādījumu, saklausa pirmo skaņu un pamato savu izvēli.

...

6 Trīs attēli, viens stāsts

Attīsta prasmi saprotami un secīgi stāstīt par attēlos redzamo, ievērot notikumu secību un sasaistīt teikumus vienotā stāstījumā.

Nepieciešams: divi vai trīs secīgu notikumu attēli.

Norise: bērni aplūko attēlus, sakārto tos notikumu secībā un izstāsta redzēto.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns izvēlas no diviem attēliem un nosauc vai parāda tajos redzamo.	Bērns sakārto trīs attēlus secībā un par katru pasaka vienu teikumu.	Bērns veido vienotu stāstu, lietojot vārdus "vispirms", "pēc tam", "beigās", "jo" un "tāpēc".

Papildu izaicinājums: pievienot vēl vienu paša zīmētu attēlu ar stāsta turpinājumu.

Pedagogs novēro, vai bērns saglabā notikumu secību un sasaista teikumus vienotā stāstījumā.

PRAKTISKĀS AKTIVITĀTES NR. 7 UN NR. 8

7 Emociju balss

Attīsta prasmi saklausīt un atšķirt runas intonācijas, kas pauž emocijas, un lietot tās atbilstoši saziņas situācijai.

Nepieciešams: emociju kartītes vai spogulis.

Norise: bērns izvēlas emociju un atbilstošā intonācijā pasaka vienu frāzi, piemēram, "Es šodien iešu pastaigāties".

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns parāda emociju ar sejas izteiksmi, kustību vai skaņu un mēģina to nosaukt.	Bērns atšķir priecīgu, dusmīgu, bēdīgu vai nobijušos balsi un atkārtoti frāzi atbilstošā intonācijā.	Bērns izvēlas saziņas situācijai atbilstošu intonāciju un paskaidro savu izvēli.

Papildu izaicinājums: vienu frāzi pateikt dažādās intonācijās un pārrunāt, kā mainās tās nozīme.

Pedagogs novēro, vai bērns saklausā emociju runas intonācijā un prot to paust ar intonāciju un vārdiem.

...

8 Jautājumu bumba

Attīsta prasmi atbildēt uz jautājumiem, uzdot jautājumus, uzklaustīt citus un piedalīties sarunā, nepārtraucot runātāju.

Nepieciešams: bumba vai cits droši nododams priekšmets.

Norise: bērns saņem bumbu, atbild uz jautājumu un nodod to nākamajam sarunas dalībniekam.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns atbild ar žestu, vienu vārdu vai īsu frāzi.	Bērns atbild teikumā un ar pedagoga palīdzību uzdod vienkāršu, īsu jautājumu citam bērnam.	Bērns patstāvīgi uzdod precizējošu jautājumu, uzklausa atbildi un turpina sarunu.

Papildu izaicinājums: uzdot jautājumu, uz kuru nevar atbildēt tikai ar "jā" vai "nē".

Pedagogs novēro, vai bērns sagaida savu kārtu, klausās un atbild atbilstoši uzdotajam jautājumam.

PRAKTISKĀS AKTIVITĀTES NR. 9 UN NR. 10

9 Ko es daru?

Attīsta darbības vārdu lietošanu, prasmi saskaņot vārdus teikumā un veidot paplašinātus teikumus.

Nepieciešams: pēc izvēles var izmantot darbību attēlu kartītes.

Norise: viens bērns ar kustībām attēlo darbību, bet pārējie mēģina to nosaukt un aprakstīt.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns nosauc vai atkārto darbības vārdu, piemēram, "Lec!" vai "Guļ!"	Bērns veido vienkāršu teikumu, piemēram, "Meitene mazgā rokas".	Bērns veido paplašinātu teikumu un pievieno apstākļus, piemēram, "Meitene rūpīgi mazgā rokas, jo tās ir netīras".

Papildu izaicinājums: izteikt darbību pagātnē un nākotnē, piemēram, "Vakar viņš skrēja. Rīt viņš skries".

Pedagogs novēro, vai bērns precīzi nosauc darbību un saskaņo vārdus teikumā.

...

10 Stāsta ceļojošais priekšmets

Attīsta prasmi klausīties iepriekš teikto, turpināt kopīgu domu, veidot vienotu stāstu un ievērot sarunas kārtību.

Nepieciešams: interesants priekšmets, piemēram, atslēga, čiekurs, spalva vai rotaļu tēls.

Norise: pedagogs sāk stāstu, piemēram, "Kādu rītu mazais lācis atrada zelta atslēgu..." Katrs bērns, saņemot priekšmetu, pievieno savu stāsta daļu.

Diferenciācija

1. posms 1,5–3 gadi	2. posms 3–5 gadi	3. posms No 5 gadiem līdz pamatizglītības uzsākšanai
Bērns nosauc stāsta priekšmetu, varoni vai darbību. Pedagogs paplašina bērna teikto.	Bērns kopīgajam stāstam pievieno vienu vienkāršu teikumu.	Bērns turpina stāstu ar diviem vai trim savstarpēji saistītiem teikumiem, saglabājot kopīgo sižetu.

Papildu izaicinājums: izdomāt stāsta problēmas atrisinājumu vai noslēgumu.

Pedagogs novēro, vai bērns klausās iepriekš teikto, turpina kopīgo domu un nepārtrauc citus.

NOSLĒGUMS

Atziņas ikdienas darbam

- Runas attīstība notiek ikdienas saziņā un bērnam nozīmīgā rotaļdarbībā.
- Pedagoģs var mainīt atbalsta apjomu, bērna atbildes veidu un uzdevuma sarežģītību.
- Bērnam jābūt iespējai piedalīties ar savām pašreizējām prasmēm un piedzīvot panākumus.
- Novērošana palīdz pedagogam izvēlēties bērna nākamo sasniedzamo soli.

Pedagoģa piezīmes

Izmantotie avoti

- Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumi Nr. 716 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem".
- Pirmsskolas mācību programmas paraugs. Valsts izglītības satura centrs un Skola2030.
- Valodu mācību joma pirmsskolā. Mācību un metodiskais līdzeklis. Valsts izglītības satura centrs un Skola2030.

Piezīme. Vecumposmi ir orientējoši. Aktivitātes ir tematiski saistītas ar pirmsskolas valodu mācību jomas sasniedzamajiem rezultātiem un neaizstāj pilnu sasniedzamo rezultātu uzskaitījumu.